

Nr 1.

Ankom till Riksdagens kansli den 12 februari 1913, kl. 10 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, angående herr Henriksons i Heberg motion, nr 164, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av vissa föreskrifter i fråga om utarrendering av prästerskapets löneboställen.

I motion inom Andra kammaren, nr 164, har herr *Henrikson* i Heberg hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Konungen anhålla om utfärdande av lika föreskrifter, som de, vilka innehållas i den flera gånger nämnda kungörelsen av den 15 april 1904, även beträffande de prästerskapets löneboställen, som skola utarrenderas i enlighet med förordningen av den 15 september 1911, och att dessa föreskrifter komma att gälla sådana lägenhetsinnehavare, som bebo dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1913 uppförda byggnader eller före arrendeperiodens början innehaft torplägenheter, vilkas därå uppförda byggnader äro torparnas enskilda egendom.

Till stöd för denna hemställan har motionären anført följande:

I kungörelse av den 15 april 1904 föreskrev Kungl. Maj:t efter framställning av Riksdagen, att vid upprättandet av arrendeförslag, beträffande sådan ecklesiastikstaten anslagen egendom, som skall utarrenderas i enlighet med föreskrifterna i nådiga breven den 12 november 1898 och den 11 juli 1862, undersökning skall verkställas, huruvida å egendomen finnas några lägenhetsinnehavare, som bebo dem själva tillhöriga före den 1 januari 1904 uppförda byggnader, samt att, om så vore fallet, under vissa förbehåll bland arrendevillkoren skulle intagas sådana bestämmelser, genom vilka lägenhetsinnehavaren och hans hustru tillförsäkras rätt att mot utgörande av fastställd avgäld få å lägenheten kvarbo till arrendeperiodens

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 4 avd. 1 häft. (Nr 1).

slut, om de så länge leva och det önska. Nu har emellertid i ecklesiastik boställsordning av den 9 december 1910 § 19 stadgats, att samtliga löne-boställen, således även de, vilka förut innehafts av prästerskapet till eget bruk eller genom privat överenskommelse varit utarrenderade, skola på sätt i kungl. förordningen den 15 september 1911 stadgas på arrende upplåtas. På en del av dessa boställen, i synnerhet kyrkoherdeboställen, är förhållandet det, att antalet lägenhetsinnehavare är vida större än å de hemman, mensalhemman, änkesäten o. s. v., vilka kungörelsen av den 15 april 1904 avser. Jag känner trenne dylika kyrkoherdeboställen i min hemtrakt, å vilka antalet lägenhetsinnehavare uppgår till 5 å vardera. Det synes vara tydligt, att nyssnämnda kungl. kungörelse icke är i dessa fall tillämplig och alltså icke bereder dem något skydd eller lämnar dem utsikt till tryggad besittningsrätt, då däri endast talas om hemman, som äro utarrenderade i enlighet med föreskrifterna i nådiga breven den 12 november 1858 och den 11 juli 1862. Men även om den vore tillämplig på nämnda löneboställen, så vore i somliga fall därmed intet vunnet, då flera av dessa lägenhetsinnehavare tillträtt sina lägenheter efter den 1 januari 1904. De hava visserligen icke heller hittills haft någon tryggad besittningsrätt, då denna alltid kunde anses vara beroende av ombyte av boställshavare, men i regeln har det dock varit så, att en efterträdare icke gjort ändring i de av företrädaren bestämda villkoren för lägenhetens upplåtande, om icke för annat, så dock för att undvika den förargelse, som det skulle åstadkomma i församlingen, om han med hårdhet behandlade dessa ringa lottade och obemedlade människor. Då nu emellertid boställena komma att innehavas av arrendatorer, som alls icke äro eller åtminstone icke behöva vara bundna av dylika hänsyn, så kunna dessa antingen pålägga lägenhetsinnehavarna oskäliga och okontrollerade avgälder eller ock bjuda dem att taga sina hus och flytta dem till annan mark samt, därest detta underlåtes, begära vräkningsdom på dem. Det inses lätt, i vilken svår ställning därigenom de nämnda lägenhetsinnehavarna skulle komma, vilka offrat sin sista styver eller iklätt sig en förhållandevis betydlig skuld för att bereda sig tak över huvudet eller skaffa sig en nödtorftig bärgning på ett litet torp, men nu äventyra att få gå ifrån alltsamman, så framt de icke vilja underkasta sig de hårda villkor, som den nye boställshavaren kan finna för gott att föreskriva dem.

Historik. Gällande bestämmelser angående besittningsrätten för innehavare av lägenheter å prästerskapets löningshemman hava tillkommit med anledning av Riksdagens skrivelse den 26 april 1902.

I motion inom Första kammaren vid 1902 års riksdag hemställdes, att Kungl. Maj:t täcktes taga i överbägande huruvida några åtgärder kunna vidtagas för att bereda tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa å de åt prästerskapet anslagna annex-, mensal- och stomhemman befintliga lägenheter. 1902 års riksdag.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, som tillstyrkte motionen, anförde i sin motivering, att i gällande författningar angående utarrendering av till prästerskapet anslagen jord ingenting säges om möjliga lägenhetsinnehavares rättigheter. Någon uppgift å antalet lägenheter, som finnes å annex-, mensal- och stomhemman, hade utskottet ej kunnat erhålla, men dessa hemmans sammanlagda avkastning uppgavs till nära 450,000 kronor, förutom cirka 100,000 kronor i avgälder för lägenheter, genom Kungl. Maj:ts beslut för alltid avsöndrade till skolor, kyrkogårdar etc. eller genom kammarkollegii beslut upplåtna på viss tid till byggnadstomter vid stationer m. m., till odlingslägenheter etc.

Sedan utskottet redogjort för de bestämmelser, som gälla lägenhetsinnehavare å kronans egendomar, hemställde utskottet, att, då det icke torde finnas skäl för att lägenhetsinnehavare å till prästerskapet anslagen, icke i förening med bostadsboställe brukad, utan på längre tid utarrenderad jord äro i samma och sämre ställning än dylika å kronans utarrenderade egendomar, och då för dessa senare på grund av Riksdagens anhållan utfärdade föreskrifter i tillämpliga delar kunna även med avseende på förstnämnda jord användas, Första kammaren måtte bifalla motionen.

Sedan Första kammaren fattat beslut i enlighet med sitt utskotts hemställan och Andra kammarens tredje tillfälliga utskott ävenledes tillstyrkt motionen, blev densamma bifallen jämväl av Andra kammaren.

Med anledning av Riksdagens skrivelse utfärdades den 15 april 1904, sedan kammarkollegium, Konungens befallningshavande i länen och domkapitlen samt övriga vederbörande blivit hörda, kungl. kungörelse angående beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löningshemman. *Kungl. kungörelsen den 15 april 1904.*

I denna kungörelse förklaras, att vid upprättandet av arrendeförslag beträffande sådan ekklesiastikstaten anslagen egendom, som skall genom Konungens befallningshavandes och vederbörande domkapitels försorg i enlighet med föreskrifterna i nådiga breven den 12 november 1858 och den 11 juli 1862 utarrenderas, förrättningsmännen skola verkställa undersökning, huruvida å egendomen finnas några lägenhetsinnehavare, som bebo dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1904 uppförda byggnader,

samt i sådant fall ej mindre avgiva yttrande, huruvida lägenhetsinnehavaren må kunna utan men för egendomens skötsel vid lägenheten bibehållas, än även för lägenheten föreslå lämplig avgäld.

Därjämte förordnas, att Konungens befallningshavande och domkapitlet, därest de vid prövning av arrendeförslaget finna sådan lägenhetsinnehavare kunna utan men för egendomens skötsel vid lägenheten bibehållas, skola äga bland arrendevillkoren intaga sådana bestämmelser, genom vilka lägenhetsinnehavaren och hans hustru förbehålles att mot utgörande till arrendatorn av avgäld, som i sammanhang härmed skall fastställas av Konungens befallningshavande och domkapitlet, kvarbo å lägenheten till arrendeperiodens slut, om de så länge leva samt Konungens befallningshavande och domkapitlet ej under arrendetiden på grund av deras uppförande eller underlåtenhet att utgöra avgälden finna anledning dem genom uppsägning från lägenheten skilja, ävensom att Konungens befallningshavande och domkapitlet jämväl skola äga att beträffande sådan före den 1 januari 1904 tillkommen lägenhet, vilken anses för egendomen, vara den finnes, medföra väsentligt gagn, meddela så beskaffat stadgande, att lägenhetens bibehållande till arrendeperiodens utgång göres oberoende av innehavarens frånfälle eller lägenhetens överlåtande på annan person.

*Ecklesiastik
boställsord-
ning den 9
december
1910*

I den av Kungl. Maj:t den 9 dec. 1910 utfärdade ecklesiastika boställsordning föreskrives, att till boställen i denna förordning räknas all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller avlöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte, eller vars avkomst ingår till prästerlig lönerogleringsfond. Boställe, som är avsett till löntagares bostad, kallas prästgård, annat boställe benämnas löneboställe. Till prästgård skall icke höra annan jord än tomt och erforderligt område till trädgård. Löneboställena skola upplåtas på arrende.

*Kungl. för-
ordningen
den 15 sep-
tember 1911.*

Angående utarrendering av prästerskapets löneboställen lämnas särskilda bestämmelser i kungl förordningen den 15 september 1911. Häri föreskrives, att prästerskapets löneboställen, med undantag av därtill hörande skogs- och hagmark, som jämlikt vad särskilt är stadgat skall stå under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, skola upplåtas på arrende i enlighet med i förordningen meddelade särskilda föreskrifter.

Beträffande lägenhetsinnehavare å löneboställen föreskrives i förordningen: Vid utarrendering av löneboställe i enlighet med bestämmelserna i denna förordning skall iakttagas vad i kungl. kungörelsen angående

beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löningshemman den 15 april 1904 stadgas beträffande sådana lägenhetsinnehavare, som bebo dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1904 uppförda byggnader.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, är det ena av motionärens önskemål, nämligen att föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 15 april 1904 skola utsträckas att gälla även beträffande de prästerskapets lönebeställningarna, som skola utarrenderas i enlighet med kungl. förordningen den 15 september 1911, redan förverkligat. Sistnämnda kungl. förordning innehåller just den föreskrift beträffande lägenhetsinnehavarna, som motionären begärt.

*Utskottets
yttrande.*

Motionären yrkar emellertid dessutom, att den i viss mån tryggade besittningsrätten måtte utsträckas till dem, som bebo dem själva tillhöriga efter den 1 januari 1904 men före den 1 januari 1913 uppförda byggnader.

Sistnämnda lägenhetsinnehavares ställning torde visserligen, enligt vad utskottet inhämtat, komma att bli föremål för behandling av den av Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 tillsatta kronolägenhetskommissionen. Innan bestämmelser rörande dessa lägenhetsinnehavares besittningsförhållanden kunna bli antagna, är dock ett måhända avsevärt dröjsmål oundvikligt. Kronolägenhetskommissionen torde, enligt vad utskottet erfarit, först om något år kunna framlägga förslag till hithörande ärendens ordnande i hela deras omfattning. Under väntetiden kan ställningen för de lägenhetsinnehavare, som uppfört sina byggnader efter den 1 januari 1904, bli synnerligen svår, då arrendatorerna äro oförhindrade att låta vräka dem eller av dem utkräva oskäligen avgälder.

Det synes därför utskottet vara önskvärdt, att ifrågavarande lägenhetsinnehavares ställning provisoriskt tryggas i avvaktan på en allmän lagstiftning rörande hithörande frågor. Ett sådant provisorium bör icke kunna föregripa denna allmänna lagstiftning, då här endast avses, att vissa redan nu gällande föreskrifter utsträckas att omfatta vissa smärre grupper av lägenhetsinnehavare, som under nuvarande förhållanden icke med någon trygghet kunna bebo sina lägenheter.

Ett dylikt utsträckande kan däremot icke gärna ske beträffande de av motionären nämnda torplägenheterna, då dessa icke äro nämnda i kungl. kungörelsen den 15 april 1904. Utfärdande av de lika föreskrifter för i senare tid tillkomna torplägenheter, som motionären begär, torde sålunda icke kunna äga rum.

Utanför de nu ifrågavarande föreskrifternas räckvidd komma även alla de lägenhetsinnehavare, som bebo lägenheter å till boställena hörande skogs- och hagmark, och för vilka behovet av mera tryggade besittningsförhållanden är ej mindre stort. Enligt 1 § i kungl. förordningen den 15 september 1911 är nämligen boställenas skogs- och hagmark undantagen från förordningens bestämmelser och ställd under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning.

Då de första nya löneregleringarna för prästerskapet infalla redan år 1914, böra föreskrifter i av utskottet angiven riktning utfärdas snarast möjligt.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet med anledning av herr Henriksons i Heberg förevarande motion hemställa,

att Andra kammaren ville för sin del besluta, det Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de föreskrifter i kungl. kungörelsen den 15 april 1904 angående beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löningshemman, som enligt kungl. förordningen den 15 september 1911 skola iakttagas vid utarrendering av ecklesiastika löneboställen, måtte utsträckas att gälla sådana lägenhetsinnehavare å dessa boställen, som bebo dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1913 uppförda byggnader.

Stockholm den 11 februari 1913.

På utskottets vägnar:

RICHARD SANDLER.

Det skulle här antecknas, att herrar *Olsson* i Åsen och *Westlund* icke deltagit i detta ärendes handläggning inom utskottet.